

Glemt filosofi frem i lyset

AKTUELT: Fikk du ikke med deg alle høstens foredrag om «glemt filosofi»? Hør opptak og les oppsummeringen av arrangementene her.

Av redaksjonen

Denne høsten inviterte *Salongen* og *Norsk filosofisk tidsskrift* til foredragsrekken «Glemt filosofi: Introduksjoner til kvinnelige pionerer i filosofihistorien» på Litteraturhuset i Oslo. På programmet stod tenkere fra ulike epoker, deriblant antikken, renessansen og den tidlige sufismen.

Mens [Norsk filosofisk tidsskrift](#) bidro som arrangør i anledning av at dobbeltnummeret «Filosofihistoriens glemte kvinnelige pionerer» ble publisert i høst, har *Salongen* de siste to årene hatt en pågående [satsning på oversettelser](#) av glemte kvinnelige tenkere. Målet for høstens foredrag var å løfte frem noe av tenkningen som går tapt i tradisjonelle fremstillinger av filosofihistorien, hvor bidrag av kvinnelige tenkere hører til sjeldenhetene.

Mellom myte og sannhet

Den mytiske skikkelsen [Hypatia av Alexandria](#) (c. 355-415 e.Kr.) og sporene av hennes filosofiske lære var emne for første foredrag den 14. september, som ble holdt av Kristin Sampson, førsteamanuensis i filosofi ved Universitetet i Bergen. Trass i at Hypatia er kjent som en av antikkens store tenkere, viste Sampson til at langt mindre materiale er bevart om hennes filosofiske lære.

«Problemet er ikke at Hypatia ikke er kjent, men snarere måten hun er blitt legendarisk på», poengterte Sampson. Mens Hypatia fortsatt huskes fordi hun ble brutalt myrdet av en kristen mobb, er forsvinnende lite kjent om tenkningen til den en gang så lovpriste filosofen og matematikeren. Ved å undersøke hvilke filosofiske holdninger som implisitt ble tilskrevet henne i de kjente historiene om Hypatia fra senantikken, knyttet Sampson henne til den nyplatonske skolen og diskuterte hvor langt vi kan gå for å forstå hennes opprinnelige bidrag.

MER I NORSK FILOSOFISK TIDSSKRIFT: [Den kjente og den glemte Hypatia](#)

Renessansens opptakt til feminisme

Andre foredrag 21. september tok for seg den italienske renessanseforfatteren Moderata Fonte (1555–1592) og hennes filosofiske dialog *Il merito delle donne* («Kvinnens verd»). Dialogen er utformet som en fiktiv samtale mellom syv kvinner i Venezia og ble først publisert åtte år etter Fontes død.

Foredragsholder Unn Falkeid, professor i idéhistorie ved Universitetet i Oslo, [fremholdt verket som et profoteministisk pionerarbeid](#): Ikke bare stiller karakterene i dialogen spørsmål ved hvordan menn kan ha skaffet seg en så uforholdsmessig stor makt over kvinners liv gjennom historien, men dialogen ender også med å mane til handling. «I Fontes verk ligger kimen til en [ny type feminisme](#) som kom til å bli avgjørende for senere århundres kvinnekamp i Europa», uttalte hun.

Samtidig ga Falkeid et overblikk over Fontes intellektuelle samtid og påpekte at den italienske renessansen var en banebrytende epoke for kvinnelige forfattere: I Italia publiserte mer enn 200 kvinner verker i nær sagt alle litterære sjangre, og dette tallet ble først overgått igjen langt senere i moderne tid.

Conways monader

Hovedverket til den britiske naturfilosofen [Anne Conway](#) (1631–1679), *Principles of the Most Ancient and Modern Philosophy*, stod i sentrum under bidraget til Hege Dypedokk Johnsen, gjesteforsker ved Sun Yat-sen universitetet i Kina.

Conway var kritisk til René Descartes' todelte substans teori. For hvordan kan sjelen lide som følge av kroppslig smerte, hvis det sjelelige og det kroppslige er adskilt? Conways alternativ var en tredelt substans teori, forklarte Dypedokk Johnsen, hvor de tre substansene er Gud, Kristus og skaperverket. Ved å hevde at alle ting i skaperverket er deler av én og samme substans, hvor ånd er ustabil materie og materiell kropp er kondensert ånd, unngikk Conway kropp-sinn-problemet. Forskjellen mellom det åndelige og det materielle er altså *graduell* heller enn *substansiell*, presiserte hun.

LES OGSÅ: [Conways radikale metafysikk](#) • [Conways tredelte ontologi](#)

Foredraget gikk også nærmere inn på Conways teori om monader, som sier at hele skaperverket er bygget opp av levende og uendelige monader, ikke ulikt [G.W. Leibniz](#)' senere monadelære. At Leibniz var inspirert av Conways filosofiske hovedverk kan ikke betviles, uttalte Dypedokk Johansen. Samtidig var hun opptatt av å påpeke forskjellene mellom de to tenkerne, og fremhevet [det særegne i Conways filosofiske prosjekt](#).

Nordens Minerva

Tenkningen til den myteomspunne dronning Kristina av Sverige (1626-1689) var tema den 12. oktober, da den svenske filosofen og idéhistorikeren Susanna Åkerman gjestet Litteraturhuset. For henne var det viktig å gå i rette med bildet mange har av Kristina som en som ikke riktig forstod seg på [filosofien til René Descartes](#), og som den skyldige i hans død gjennom å invitere ham til Sverige, hvor han pådro seg en dødelig lungebetennelse. I virkeligheten var det den franske

ambassadøren Pierre Chanut som inviterte Descartes til Sverige.

Den svenske dronningen hadde både lest Descartes og skrev brev til ham, men svarte ham aldri på svarene han ga. Av det har man altfor raskt sluttet at hun misforstod ham, ifølge Åkerman. I samtidige omtaler av Kristina kan man imidlertid lese at hun hadde særskilt aktelse for Descartes som tenker, men at hun ikke var enig hans filosofiske system. Åkerman konkluderte dermed at Kristina forstod, men ikke fulgte den kartesiske filosofien, og argumenterte for at hun heller var inspirert av nyplatonisk filosofi.

INTERVJU MED ÅKERMAN: [Dronning Kristina av Sverige](#)

Kristina inntok dessuten en viktig rolle som mesen gjennom å lede og finansiere akademier både i Stockholm og Roma. Senere i livet forfattet hun godt over tusen maksimer, som var korte fraser som fanget hennes livsfilosofi. Maksimene ble utgitt mer enn 60 år etter hennes død.

Tidlig sufisme

Siste foredrag i rekken ble holdt i november av filolog Amund Bjorsnes, som snakket om [den tidlige sufi-helgenen Rabia al-Adawiyya](#) (d. 801). Selv om historiene og legendene om Rabias liv og lære er fragmenterte og tidvis peker i ulike retninger, mente Bjorsnes det likevel er en filosofisk kjerne å finne i anekdotene om henne.

– De fleste anekdotene om Rabia er enkle. De beskriver fromhet, askese og uselvisk kjærlighet til Gud. Men det finnes også en annen tendens i dem som er berømt for [sufismen](#): at de bryter ned språket.

Et annet sentralt tema Bjorsnes la vekt på, var Guds åpenbaring. Han viste til at det finnes en omfangsrik litteratur om hvordan mennesket allerede tilhører Gud eller hvordan det kan bli en del av det guddommelige, både i nyplatonisme og kristen mystikk.

– I den islamske mystikken finner vi en egen formulering av dette, og Rabia er delaktig i den tidligste historien, konkluderte han.

Salongen takker for nå, og kommer tilbake med mer stoff om glemte filosofi gjennom vinteren!

Opptak

Gikk du glipp av foredragsrekken eller ønsker et gjenhør? Her finner du opptak fra flere av foredragene.

Unn Falkeid om Moderata Fonte

Hege Dypedokk Johnsen om Anne Conway

Susanna Åkerman om dronning Kristina av Sverige

Amund Bjørsnes om Rabia al-Adawiyya